

dr Iwona Ładysz
Dolnośląska Szkoła Wyższa
Wydział Nauk Społecznych i Dziennikarstwa
Instytut Bezpieczeństwa i Spraw Międzynarodowych
iwona.ladysz@dsw.edu.pl

**RECENZJA PUBLIKACJI: ERHARD CZIOMER
(2013). ROLA NIEMIEC W KRYZYSIE STREFY EURO
PO 2009 ROKU, KRAKÓW: WYDAWNICTWO
KRAKOWSKIE TOWARZYSTWO EDUKACYJNE
SP. Z O.O. OFICyna WYDAWNICZA AFM, SS. 267**

Współcześnie w gospodarce każdego kraju występują zmiany tempa wzrostu gospodarczego. Okresy spowolnienia gospodarczego różnią się jednak między sobą czasem (od krótkookresowych do długookresowych), zasięgiem (od lokalnego po globalny), częstotliwością czy siłą oddziaływania. Dlatego też niosą ze sobą niepewność działania, potencjalne zagrożenia i ryzyko poniesienia strat. Zjawiska kryzysowe przekładają się w każdym kraju na napięcia w sektorze publicznym. Stanowi to wynik zwiększenia potrzeb wydatkowych, co może wpłynąć na zwiększenie poziomu obciążeń fiskalnych lub pociągać za sobą wzrost zadłużenia sektora publicznego. Konieczność przewidywania fazy cyklu koniunkturalnego jest niezwykle istotna, gdyż w momencie, gdy kryzysem gospodarczym objęte są państwa/supermocarstwa gospodarcze, lokalny kryzys może przerodzić się w problem ogólnoswiatowy, którego skutki ponosić będą inne kraje.

Trudności finansowe, które ujawniły się w ostatnich latach w wymiarze globalnym, miały także przełożenie na funkcjonowanie gospodarek Unii Europejskiej (28) oraz państw strefy euro (18). Jednakże geneza kryzysu w wybranych państwach strefy euro jest bardzo złożona i obejmuje więcej aspektów, tj. m.in. politycznych, prawnych, ekonomicznych, finansowych. Za pierwotne źródło problemów, które ujawniły się w niektórych państwach członkowskich, można uznać sposób prowadzenia polityki budżetowej i strukturalnej. Jednakże nie można zapominać, że kryzys strefy euro stanowi zagrożenie dla funkcjonowania wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej, a nie tylko tych, które posiadają wspólną walutę. Jego źródła tkwią także m.in. w regulacjach dotyczących funkcjonowania systemów bankowych czy też w zachowaniach inwestorów kredytobiorców. Efektem wzrostu popytu inwestycyjnego (na kredyty) przy jednoczesnym spadku ich podaży na rynkach krajowych, jest wzrost zapotrzebowania na finansowanie zagraniczne. Dodatkowo systematycznie rośnie stopień integracji sektora finansowego z rozwojem nowoczesnych technologii, co umożliwia swobodniejszy przepływ środków finansowych między krajami, które mają ich nadwyżkę (jak np. Niemcy) do krajów zgłaszających deficyt pieniądza. W efekcie, na rynkach powstała nierównowaga.

Dodatkowym powodem trudności, jakie ujawniły się w strefie euro, było niewłaściwe wykorzystanie środków z pożyczek i kredytów, gdyż były wykorzystywane głównie na bieżącą konsumpcję i inwestycje w sektorze budowlanym, jednakże nie przyczyniały się do zwiększania konkurencyjności tych gospodarek.

Spadek konkurencyjności wybranych państw wpłynął na zmniejszenie prawdopodobieństwa spłaty zaciągniętych pożyczek, a unia walutowa spowodowała, że niedostatecznie szybko karano poszczególne kraje za sposób prowadzenia ich polityk makroekonomicznych, które wpłynęły na wzrost ryzyka inwestycyjnego i wzrost oprocentowania wyemitowanych publicznych papierów wartościowych. Zatem, kolejnym powodem problemów w strefie euro były niedoskonałości systemu instytucjonalnego opartego na Pakcie Stabilności i Wzrostu. Problemy, które się uwidoczniły, związane były także z brakiem niezależnej polityki pieniężnej, niedostateczną elastycznością cen i płac w gospodarkach, nieoptymalną strategią integracji oraz niepodejmowaniem reform strukturalnych.

Informacje o tych problemach znajdziemy w najnowszej publikacji Krakowskiego Towarzystwa Edukacyjnego sp. z o.o. Oficyny Wydawniczej AFM, poświęconej roli Niemiec w kryzysie strefy euro po 2009 roku. Temat ten został ujęty w sposób nowatorski i interesujący. Po pierwsze, w sposób syntetyczny przedstawiono genezę kryzysu strefy euro, jego uwarunkowań i ewolucję. Szczególną uwagę zwrócono na rolę Niemiec w podejmowaniu działań mających na celu przezwycięzenie kryzysu w strefie euro. Jest to ważna analiza, gdyż obejmuje rozważania na temat konieczności rozwiązywania problemów UE w kontekście realizacji interesów i celów gospodarczych Niemiec.

Publikacja pozwala zrozumieć, dlaczego zachodzi konieczność podejmowania skutecznych działań naprawczych w strefie euro, w której nie przewidziano mechanizmów pozwalających na efektywne zarządzanie kryzysowe. Ponadto, nie zakładano powołania pożyczkodawcy ostatniej instancji. Jest to szczególnie niebezpieczne, gdyż państwa emitujące swój dług w euro, nie sprawują nad nim bezpośredniej kontroli. W rezultacie, wystąpiły silne perturbacje na rynkach finansowych.

Ponadto, monografia może stanowić punkt odniesienia do sposobów i metod wpływania poprzez politykę na gospodarkę w okresie kryzysu, co jest istotne zarówno dla przedstawicieli nauki z zakresu politologii, ekonomii czy stosunków międzynarodowych, ale także dla studentów i publicystów.

Publikacja składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów, wniosków końcowych i bibliografii. Autor konsekwentnie realizuje założenia badawcze przedstawione we wprowadzeniu. Układ pracy odpowiada podjętej problematyce i został logicznie uporządkowany.

Rozdział pierwszy dotyczy genezy, uwarunkowań i ogólnych założeń polityki zagranicznej rządu po 2009r., z uwzględnieniem zmiany układu sił politycznych w Niemczech od wiosny do jesieni 2009r. Jest to uzasadnione rozwiązanie, gdyż pozwala na wprowadzenie czytelnika w złożoność polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec w okresie kryzysu strefy euro, co skłania również do dokonania analizy podstawowych wyznaczników wewnętrznych i zewnętrznych polityki zagranicznej Niemiec. Jest to kwestia niezwykle istotna także w kontekście określenia i zrozumienia założeń instytucjonalnych polityki naszego zachodniego sąsiada w odniesieniu do dalszej integracji europejskiej, a także w stosunku do jego nowej roli, która budzi w ostatnich latach wiele kontrowersji.

Właśnie procesy i zjawiska polityczne, gospodarcze i społeczne zachodzące w Europie w ostatnich latach stworzyły Niemcom warunki do wzrostu znaczenia na arenie politycznej Unii Europejskiej oraz stania się najważniejszym gospodarczo państwem Unii Europejskiej, co pozwoliło im podjąć wysiłki związane z próbą polepszenia sytuacji finansowej zadłużonych krajów strefy euro.

Rozdział drugi stanowi bardzo dobre omówienie stanowiska Niemiec wobec kryzysu strefy euro oraz kształtu Unii Europejskiej. Autor zwrócił tutaj uwagę na dyskusje wewnętrzne dotyczące sposobu realizacji strategii i taktyki rządu CDU/CSU/FDP, aby następnie określić jego działania, wykorzystane instrumenty polityki antykryzysowej rządu do roku 2012. Szczególną uwagę została objęta współpraca Niemiec z Francją, która miała na celu polepszenie sytuacji gospodarczej w strefie euro, a także określić przyszły kształt samej Unii Europejskiej. Autor słusznie przedstawia dodatkowo stanowiska i rolę partii politycznych i dyskusje wewnętrzne dotyczące kształtu polityki rządu wobec kryzysu strefy euro, zwracając także uwagę na funkcje grup interesów oraz rolę mediów w kształtowaniu zachowań opinii publicznej.

W ostatnim rozdziale w niezwykle kompetentny sposób przedstawiono charakterystykę priorytetów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec oraz ich działalności w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także państw G-8 oraz G-20 w dobie globalizacji i kryzysu Unii Europejskiej. Uwzględniono także rolę tego kraju we współpracy transatlantyckiej.

Reasumując, należy podkreślić, że w recenzowanej monografii umiejętnie przeprowadzono badania wieloaspektowe. Autor w opracowaniu integruje metody i techniki badań wykorzystywane w naukach społecznych i humanistycznych. Jej ogromną zaletą jest także materiał źródłowy. Autor dokonał olbrzymiej kwerendy materiałów, analizował badania nad kryzysem strefy euro prowadzone przez wyspecjalizowane placówki naukowo-badawcze w całej Europie, np. European Council on Foreign Relations, Deutsches Institut für Internationale Sicherheit und Politik, czy tzw. *think tanki*. Ponadto, wykorzystał dokumenty internetowe różnych organów i instytucji Unii Europejskiej w Brukseli, dokumenty rządowe z konferencji prasowych, wywiadów, artykułów, exposé rządowych, konferencji prasowych, a także materiałów analityczno-dokumentacyjnych (dzienników, czasopism o charakterze ogólnopolskim). Wykorzystana literatura jest bardzo szeroka i reprezentatywna dla omawianej problematyki, a ponadto stanowi dobre źródło informacji dla badaczy z tej dziedziny.